

**ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ**

У статті визначені завдання та функції Державної судової адміністрації України, які знаходяться у нерозривному взаємозв'язку та мають спільну мету до виконання – створення належних організаційних та матеріальних (фінансових) умов для задоволення потреб судової влади, у тому числі, організаційної роботи судів, здійснення матеріально-технічного забезпечення суддів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, органів суддівського самоврядування та обслуговування Ради суддів України з метою створення для них умов для здійснення судочинства, надання адміністративних послуг громадянам для реалізації права останніх на справедливий та гуманний суд.

Ключові слова: Державна судова адміністрація України, завдання, справедливий та гуманний суд, судочинство, функції.

В статье определены задачи и функции Государственной судебной администрации Украины, находящиеся в неразрывной взаимосвязи и имеющие общую цель для выполнения – создание надлежащих организационных и материальных (финансовых) условий для удовлетворения потребностей судебной власти, в том числе, организационной работы судов, осуществление материально-технического обеспечения судей, Высшей квалификационной комиссии судей Украины, Национальной школы судей Украины, органов судейского самоуправления и обслуживание Совета судей Украины с целью создания для них условий для осуществления судопроизводства, предоставления административных услуг гражданам для реализации права последних на справедливый и гуманный суд.

Ключевые слова: Государственная судебная администрация Украины, задачи, справедливый и гуманный суд, судопроизводство, функции.

The article stipulates that the objectives and functions of the State Judicial Administration of Ukraine are in close relationship and share a common goal to perform – creating appropriate organizational and material (financial) conditions to meet the needs of the judiciary, to create conditions for judicial, to granting administrative services to citizens for exercise their right past a fair and humane court.

Key words: faired human escort, function, objectives, proceedings, State Judicial Administration of Ukraine.

Вступ. Ефективність влади, у тому числі й судової, залежить від її чіткої організації, впорядкування діяльності її органів. Саме на удосконалення діяльності судової гілки влади та її органів спрямована судово-правова реформа в Україні. Важливим завданням судової реформи є удосконалення механізму забезпечення судової системи матеріальними та фінансовими ресурсами, технічними засобами супроводження судового процесу, добору суддівських кадрів, підвищення їхньої кваліфікації тощо [1, с. 18].

Кожний громадянин має право на належний судовий захист у разі порушення його природних прав. Сама з цієї метою функціонує судова влада як така. Законом України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено, що її функціонування здійснюється на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд [2].

Проте, для забезпечення такої діяльності незалежними та неупередженими представниками судової гілки влади держава повинна створити їм такі умови, за яких така діяльність є не тільки можливою, а й ефективною.

Постановка завдання. Метою статті є визначення на основі теорії адміністративного права, аналізу відповідних нормативно-правових актів, праць учених та інших джерел з'ясувати завдання та функції Державної судової адміністрації.

Результати дослідження. Деякі аспекти адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України й організаційного забезпечення судів раніше вже розглядалися такими вченими: А. Борка, В. Бринцева, В. Городовенко, В. Капустинський, Р. Кирилюк, О. Красноборов, І. Марочкін, В. Сердюк, А. Стрижак, Р. Ігонін, Г. Новосьолова, В. П'ятковський, А. Хливнюк та інші. Проте, аналізованої нами проблематики вони торкалися лише опосередковано, досліджуючи інші більш загальні, спеціальні та суміжні чинники. Тим самим, завдання та функції Державної судової адміністрації в адміністративному аспекті є такими, що потребують подальших наукових розробок.

Створення міжнародних механізмів гарантій основних прав та свобод людини є одним з найбільших досягнень світового співтовариства у ХХ сторіччі. Ці гарантії знайшли своє вираження та закріплення через загальносвітове визнання міжнародних договорів з прав людини, а також спеціальних органів, уповноважених здійснювати контроль дотримання основних прав і свобод людини [3, с. 358].

За думкою Н. Грень, право на суд є ключовим правом людини, основоположним елементом права у демократичній та правовій державі [4, с. 132]. На думку С.П. Погребняка, наявність ефективної судової системи є гарантією «формального» верховенства права. Від функціонування права на справедливий суд залежить система права загалом, тому що є гарантією захисту всіх інших прав [5, с. 174]. Досліджуване право передбачає втілення всіх морально-ціннісних надбань людства, оскільки правовий принцип пріоритету загальнолюдських цінностей справедливості, рівності та свободи – не просто блага побажання, а аксіологічний імператив, необхідність здійснення якого сьогодні визнає все світове співтовариство [6, с. 95].

Право на справедливий суд має комплексну структуру, складається з багатьох елементів та отожднюється виключно зі справедливою процедурою. Зміст права на справедливий суд знаходимо у міжнародних стандартах, серед яких найширше розкривається у статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка передбачає, що кожен має право на справедливий та публічний розгляд його справи продовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного типу або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Слід зазначити, що право на суд охоплює надзвичайно широке поле різноманітних категорій. Воно стосується як інституційних та організаційних аспектів, так і особливостей здійснення окремих судових процедур [4, с. 132; 7].

Таким чином, із думок науковців випливає, що право на справедливий суд залежить від багатьох чинників, одним з яких є організаційне забезпечення судової влади.

Як зазначає Р. Куїбіда, у 2015 році політична влада, на жаль, не змогла зробити помітний прорив у забезпеченні права на справедливий суд. Судова система в очах суспільства залишається корумпованою, залежною від політичних органів та олігархів. Попри ухвалення законодавства, покликаного очистити суддівський корпус, реальний прогрес у люстрації суддів майже відсутній. Значну протидію цьому чинять самі судді, які не скористалися навіть «м'якими» формами самоочищення, що були створені законодавцем. Усе це негативно позначилося на довірі до судової системи – лише 5% громадян довіряють судам, що є одним з найнижчих показників у світі [8].

Саме тому слід розглянути завдання та функції Державної судової адміністрації України через призму адміністративного права з метою виявлення того, чи впливає її організаційна робота на забезпечення гарантованих особі прав.

Дослідження ролі Державної судової адміністрації України як суб'єкта адміністративно-правового забезпечення судової влади по праву дає підстави стверджувати, що вона є провідним суб'єктом у цій сфері, а її діяльність регулюється нормами адміністративного права.

Сьогодні поняття «публічна адміністрація» досить часто зустрічається у нормативно-правових актах України та працях деяких науковців, але, на жаль, у сучасній науці не сформовано єдиного підходу щодо визначення даного поняття [9, с. 522]. У широкому сенсі в європейському праві до «публічної адміністрації», крім органів публічної влади, відносять ті органи, які не входять до неї організаційно, але виконують делеговані нею функції. Водночас, як зазначається у Резолюції щодо публічної (державної) відповідальності, під «публічною владою» (або органами публічної влади), слід розуміти: будь-яку установу публічного права (включаючи державу, регіональні та місцеві органи державної влади, незалежні публічні

підприємства) та будь-яких фізичних осіб під час виконання ними повноважень офіційних органів [10, с. 11]. Підтвердженням існування тлумачення терміну «публічна адміністрація» у широкому та у вузькому сенсі постають також роботи європейських учених, які під поняттям «публічна адміністрація» розуміють: сукупність органів, установ та організацій, які здійснюють адміністративні функції; адміністративна діяльність, яка здійснюється цією адміністрацією в інтересах суспільства; сфера управління публічним сектором з боку тієї ж публічної адміністрації [26, с. 41; 9, с. 522].

Таким чином, не виникає сумнівів щодо віднесення Державної судової адміністрації України до органів публічної адміністрації, що займається адміністративно-правовим забезпеченням суддівської влади.

На кожного суб'єкта публічної адміністрації покладено певні завдання та він виконує певні функції, і наше завдання з'ясувати, які вони є у Державної судової адміністрації України.

Функція – термін, який має не одне значення. У перекладі з латинської *functio* – це виконання, здійснення, а також діяльність, обов'язок, призначення, роль. На відміну від загальних понять права та принципів права, щодо яких сформувались більш-менш усталені погляди сучасних дослідників, поняття функцій ще потребує свого аналізу, а також нових теоретичних та методологічних підходів до свого визначення [12, с. 10]. Загальне визначення поняття «функція» пропонує В. Протасов. Він вважає, що функція – це та діяльність, той вплив, які повинна здійснювати та чи інша система (держава, право, державний орган, наука, теорія та ін.), щоб вирішити поставлені перед нею завдання, досягти своїх цілей [13, с. 27; 14, с. 24].

В. Кричинська наголошує, що функції органів держави та функції держави – це зовсім не рівнозначні поняття. Адже, якщо функції держави – це основні напрями її діяльності, якими зумовлена робота всього державного апарату і кожного з його окремих органів, то функції окремого органу – це основні сторони його соціального призначення як відносно відокремленої частини апарату держави, що відображається в основних напрямках його діяльності по здійсненню функцій і завдань держави. Йдеться про те, що кожен орган державної влади як компонент цілісної системи органів держави відіграє у ній специфічну роль, тобто має спеціальне призначення, яке стосовно держави як цілого й виступає як його функція [15].

Таким чином, функції Державної судової адміністрації України – це напрямки її діяльності, що характеризують її статус та покликані вирішити поставлені перед нею завдання.

Функції носять самостійний, об'єктивний та універсальний характер і використовуються у різних сферах публічного управління. Вони є взаємопов'язаними і взаємозалежними та тісно інтегровані у процес публічного управління і становлять єдине ціле з ним. Уся їх сукупність розкриває управлінський процес. Таким чином, функції публічного управління – це самостійні та якісно однорідні складові діяльності суб'єктів публічного управління, об'єднані між собою єдиною метою, особливостями реалізації. Функції публічного управління здійснюються через форми та методи публічного управління, які показують шляхи і засоби процесу публічного управління [14, с. 25].

Тобто, функції Державної судової адміністрації України носять самостійний, об'єктивний та універсальний характер, є взаємопов'язаними та взаємозалежними та відносно самостійними складовими її діяльності.

Найпоширенішою у вітчизняній літературі є класифікація функцій державного управління на загальні, спеціальні та допоміжні. Загальні функції справляють об'єктивно необхідний вплив на певні процеси, що відбуваються у господарській, політичній, соціально-культурній та інших сферах. Ці функції є основними, притаманними будь-якому управлінню, незалежно від того, на якому рівні та в яких галузях вони здійснюються [16]. І. Бородін додає, що загальні функції публічного управління властиві всьому управлінському процесу для всіх рівнів управлінських структур. Вони відображають найбільш об'ємні завдання процесу публічного управління. До них належать: прогнозування, планування, регулювання, координація, облік та контроль [14, с. 25]. Цю класифікацію побудовано на підставі внутрішньої технології управлінської діяльності. Загальні функції управління необхідні для здійснення державного управління як на загальнодержавному, так і на регіональних, місцевих, галузевих рівнях [16].

Тобто, у будь-якому разі Державна судова адміністрація України здійснює прогнозування, планування, регулювання, координацію, облік та контроль.

Спеціальні функції характеризують особливості конкретного суб'єкта чи об'єкта управління [16]. Вони дають можливість визначити особливості та умови публічного управління та встановлюють специфіку того чи іншого суб'єкта або об'єкта публічного управління. Спеціальні

(спеціалізовані) функції публічного управління за видами керованих об'єктів відображують особливості та умови управління і насамперед економікою, соціально-культурною і адміністративно-політичною сферами [14, с. 26].

Допоміжні функції публічного управління – це: кадрова, матеріально-технічна, фінансова діяльність, діловодство та інші. Від них залежить ефективність управлінської діяльності. Вони забезпечують реалізацію двох перших функцій публічного управління і на практиці вони взаємодіють між собою та складають єдину систему впливу суб'єкта на об'єкт публічного управління. Окремою функцією публічного управління є адміністративна послуга. Етимологічне значення терміну «послуга» визначається як особлива споживча вартість процесу праці, виражена у корисному ефекті, що задовольняє потреби людини, колективу, суспільства [14, с. 26].

Слід зазначити, що для Державної судової адміністрації України теоретично сформульовані функції, що відносяться більшістю науковців до допоміжних, – будуть спеціальними, оскільки це її основоположні завдання.

Таким чином, Державна судова адміністрація має: 1) представницьку функцію (представляє суди у відносинах з Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України під час підготовки проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік у межах повноважень, визначених Законом України «Про судоустрій і статус суддів»); 2) організаційну (забезпечує належні умови діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування у межах повноважень, визначених Законом України «Про судоустрій і статус суддів»); 3) статистичну (вивчає практику організації діяльності судів, розробляє і вносить у встановленому порядку пропозиції щодо її вдосконалення); 4) прогностичну (вивчає кадрові питання апарату судів, прогнозує потребу у спеціалістах, здійснює замовлення на підготовку відповідних спеціалістів); 5) управлінську (затверджує положення про бібліотеку суду та вживає заходів для створення бібліотек у судах); 6) фінансово-розпорядчу (здійснює функції головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування); 7) погоджувальну (погоджує положення про автоматизовану систему документообігу у судах загальної юрисдикції); 8) контрольну (організовує та контролює діяльність територіальних управлінь ДСА України); 9) організаційно-фінансову (організовує та фінансує будівництво, ремонт будинків і приміщень судів, забезпечує їх технічне оснащення); 10) інформаційна (заснує в установленому порядку засоби масової інформації); 11) кадрова (вивчає кадрові питання апарату судів, прогнозує потребу у спеціалістах, здійснює замовлення на підготовку відповідних спеціалістів), та інші, визначені законом.

Що стосується завдань Державної судової адміністрації, то слід наголосити, що сама категорія «завдання» академічним словником української мови трактується як «наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа і т. ін.» [17]. Тобто, завдання Державної судової адміністрації – це чітко передбачений та визначений обсяг її роботи з метою створення умов для здійснення судочинства та надання адміністративних послуг громадянам.

Положення «Про Державну судову адміністрацію» передбачає, що основними завданнями ДСА України є: 1) організаційне забезпечення діяльності органів судової влади у межах повноважень, визначених Законом України «Про судоустрій і статус суддів»; 2) забезпечення належних умов діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування; 3) участь у формуванні судів загальної юрисдикції у межах повноважень визначених Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [18].

У статті 149 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» наведені повноваження Державної судової адміністрації України, серед яких, наприклад, представляє суди у відносинах з Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України під час підготовки проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік у межах повноважень, визначених цим Законом; забезпечує належні умови діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування у межах повноважень, визначених цим Законом [2]. Проте, ці повноваження дублюються з тими, що наведені у Положенні.

На нашу думку, забезпечення судової влади, яке здійснює Державна судова адміністрація України, полягає у створенні нею належних організаційних та матеріальних (фінансових) умов для задоволення потреб судової влади, у тому числі, організаційної роботи судів, здійснення ма-

теріально-технічного забезпечення суддів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, органів суддівського самоврядування та обслуговування Ради суддів України з метою створення для них умов для здійснення судочинства, надання адміністративних послуг громадян.

А тому завдання Державної судової адміністрації України можна сформулювати як: створення належних організаційних та матеріальних (фінансових) умов для задоволення потреб судової гілки влади, а також здійснення внутрішньої діяльності, пов'язаної з організацією самої адміністрації; забезпечення діяльності судів та суддів (у тому числі, організаційної роботи судів, здійснення матеріально-технічного забезпечення суддів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, органів суддівського самоврядування та обслуговування Ради суддів України); здійснення адміністративної сервісної діяльності щодо надання послуг громадянам та іншим особам у системі судової влади.

Висновки. Усе вище викладене дає можливість сформулювати наступні висновки відносно завдань та функцій Державної судової адміністрації України:

– право на справедливий суд залежить від багатьох чинників, одним із яких є організаційне забезпечення судової влади;

– Державна судова адміністрація України є органом публічної адміністрації, що займається адміністративно-правовим забезпеченням суддівської влади;

– на кожного суб'єкта публічної адміністрації покладено певні завдання та він виконує певні функції;

– функції Державної судової адміністрації України – це напрямки її діяльності, що характеризують її статус та покликані вирішити поставлені перед нею завдання;

– функції Державної судової адміністрації України носять самостійний, об'єктивний та універсальний характер, є взаємопов'язаними та взаємозалежними та відносно самостійними складовими її діяльності;

– у будь-якому разі Державна судова адміністрація України здійснює прогнозування, планування, регулювання, координацію, облік та контроль.

– для Державної судової адміністрації України теоретично сформульовані функції, що відносяться більшістю науковців до допоміжних, будуть спеціальними, оскільки це її основоположні завдання;

– Державна судова адміністрація має: 1) представницьку функцію; 2) організаційну; 3) статистичну; 4) прогностичну; 5) управлінську; 6) фінансово-розпорядчу; 7) погоджувальну; 8) контрольну; 9) організаційно-фінансову; 10) інформаційну; 11) кадрову та інші функції, визначені законом;

– завдання Державної судової адміністрації – це чітко передбачений та визначений обсяг її роботи з метою створення умов для здійснення судочинства та надання адміністративних послуг громадян;

– забезпечення судової влади, яке здійснює Державна судова адміністрація України, полягає у створенні нею належних організаційних та матеріальних (фінансових) умов для задоволення потреб судової влади, у тому числі організаційної роботи судів, здійснення матеріально-технічного забезпечення суддів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, органів суддівського самоврядування та обслуговування Ради суддів України з метою створення для них умов для здійснення судочинства, надання адміністративних послуг громадянам;

– завдання Державної судової адміністрації України – створення належних організаційних та матеріальних (фінансових) умов для задоволення потреб судової гілки влади, а також здійснення внутрішньої діяльності, пов'язаної з організацією самої адміністрації; забезпечення діяльності судів та суддів (у тому числі, організаційної роботи судів, здійснення матеріально-технічного забезпечення суддів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, органів суддівського самоврядування та обслуговування Ради суддів України); здійснення адміністративної сервісної діяльності щодо надання громадянам та іншим особам послуг у системі судової влади.

Отже, завдання та функції Державної судової адміністрації України знаходяться у нерозривному взаємозв'язку та мають спільну мету до виконання або створення належних організаційних та матеріальних (фінансових) умов для задоволення потреб судової влади, у тому числі, організаційної роботи судів, здійснення матеріально-технічного забезпечення суддів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, органів суддівського

самоврядування та обслуговування Ради суддів України з метою створення для них умов для здійснення судочинства, надання адміністративних послуг громадянам, щоб реалізувати право останніх на справедливий і гуманний суд.

Список використаних джерел:

1. Дігтяр А. Місце та роль державної судової адміністрації України в судово-правовій реформі / А. Дігтяр ; наук. кер. М.І. Логвиненко // Актуальні проблеми правової системи України : матеріали науково-технічної конференції викладачів, аспірантів та студентів юридичного факультету. Суми, 11 травня 2012 р. / Відп. за вип. М.І. Логвиненко. – Суми : СумДУ, 2012. – С. 18-20.
2. Закон України про судоустрій і статус суддів : станом на 6 верес. 2013 р. – Х. : Право, 2013. – 192 с.
3. Право на справедливий суд в практиці європейського суду з прав людини / Е.Л. Трегубов // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 358-363.
4. Грень Н.М. Право на справедливий суд: проблеми доступності та публічності / Н.М. Грень // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів : Юридичні науки, 2015. – № 825. – С. 132-137.
5. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : [монографія] / С.П. Погребняк. – Х., 2008. – 240 с.
6. Столович Л.Н. Об общечеловеческих ценностях / Л.Н. Столович // Вопросы философии. – 2004. – № 7. – С. 95–96.
7. Коваль І. Право на справедливий суд: практика Європейського суду з прав людини щодо України / І. Коваль // Право України. – 2006. – № 10. – С. 129–132.
8. Право на справедливий суд: інші аспекти // HELSINKI. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/pravo-na-spravedlyvuj-sud-inshi-aspekty-r-kujbida-t-rudatsentr-polityko-pravovyuh-reform/>.
9. Поняття та принципи діяльності публічної адміністрації / Т.М. Кравцова, А.В. Солонар // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 522-525.
10. Білозерська Т.О. Реформування публічної адміністрації в Україні як крок до європейської інтеграції / Т.О. Білозерська // Форум права. – 2007. – № 2. – С. 11–19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07btodei.pdf>.
11. Пухтецька А. «Європейський адміністративний простір» як новела української адміністративно-правової науки: понятійно-термінологічна характеристика / А. Пухтецька // Юридична Україна. – 2006. – № 8. – С. 41–45.
12. Бобылев А.И. Понятие, принципы и функции права / А.И. Бобылев // Право и политика. – 2004. – № 4. – С. 4-14.
13. Общая теория государства и права : [академический курс] : в 3 т. / отв. ред. Н.М. Марченко. – Т. 2. – М. : Норма, 2007. – 804 с.
14. Функції публічного управління / І.Л. Бородін // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2014. – № 3. – С. 24-29.
15. Кричинська В.В. Теорія держави і права. Співвідношення між функціями держави і функціями державних органів / В.В. Кричинська // LUBBOOK. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lubbook.org/book_660.html.
16. Адміністративне право України : [підручник] / [Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, О. В. Дяченко та ін.] ; за ред. Ю.П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
17. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І.К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – 11 т.
18. Про Державну судову адміністрацію України : Положення від 22 жовтня 2010 року № 12 // Судова влада України. – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://od.court.gov.ua/tu16/norm/pol0/pol2/>.